

## М. ШАХАНОВТЫҢ ТІЛДІК ТҰЛҒАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ КОНЦЕПТІЛЕР

НҰРҒАЗИНОВА Н.

магистрант, Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей қ.

АБИКЕНОВА Г. Т.

ф.ғ.к., Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей қ.

М. Шаханов өз халқының рухани мәдениеті мен ой-санасын жаңа сатыға көтерді, жаңа рухани кеңістік ашты, шындықты көркем тұрғыда игерудің жаңа үлгілерін өрнектелді. Тарихымызға көз жіберіп, тарихи оқиғаларды поэзиясының нысаны етті. Ақынның тілдік тұлғасын оның оқиғалы жырлары айқындайды. М. Шаханов дәстүрлі мәдениетіміздегі ерекше айырмашылығы бар үлгілер жасады. Ол жаңаша ойлау мен тың көзқарас негіздерін, басқа этникалық және эстетикалық құндылықтарды қалыптастырды. М. Шахановтың поэзиясын саралай отырып, ақынның тілдік тұлғасын танытатын концептілерді талдау барысында ұлттық мінезді, адамгершілік пен ерлікті, туған жер, отан, тарих, сенімділік пен жігер, намыс пен ұлттық рухты жоғары ұстаған ақын тұлғасын айқындай аламыз. Қазіргі көркем өнерге «ұлттық» мәселенің айрықша назарға иінуі тегін емес. Байырғы ұлттық дәстүр үлкен өмірден жіңішке жол тартып, ерекше өнер объектісіне айналуында заңдылық бар. Уақыт қойып отырған өмір-өнердің ақуалды сауалы. Дәстүрлі лириканың аясын кеңейткен, жаңа тыныс берген М. Шаханов шығармашылығы ең алдымен ұлттық сипаттарының молдығымен бағалы. Ақын барлық ұлттық қасиетімізді өз әлемінде қайта тірілту арқылы бүгінге жауап береді. Ойлауда да, сөйлеуде де ол мейлінше қазақ. Мұхтар Шахановтың көркемдеу құралдары жаңа, ақын шығармасы арқылы поэзияға сіңісті троптың түрлері жанарды. Әдісі, өлеңнің композициялық құрылысы, ең бастысы-жаңа ырғақ келеді. Абстракциялық ұғым нақтыланып, идеялық нысаны айқындала түсті, өмірмен қарым-қатынас күшейді.

М. Шахановтың ақындық шеберлігі мен ұлттық сөз өнерінің бірлігін лирикалық туындыларының басты арнасы ел-жер, азаматтық, табиғат, жастық, махаббат тақырыбындағы өлең өрісі мен өрекеріндегі өзіндік өзгешеліктер, ой-сөз жүйесі, көркемдік таным арналары зерделенді. «Махаббат» концептісі «Бақытпен тілдесі», «Махаббат елі», «Айналайын», «Дарига» т.б. өлеңдерінде көрініс тапса, «Достық» концептісі «Махаббат» концептісімен егіз алынып отырылады: «Достық өлкесінің заны, «Достық туралы» өлеңдері, ақын өлеңдерінде «Туған жер» ұғымының мәртебесі жоғары: «Туған жермен сырласу», «Жайықпен жүздескенде»,

## «ХҮІ СӘТБАЕВ ОҚУЛАРЫ»

«Желтоқсан алаңы», «Намыс, намыс мұның қалай», «Тастастар неге тілсізсіңдер», «Бақтар неге үнсізсіңдер», «Өзендер» өлеңдері, азаматтық лирикасына «Жігіттің екі сипаты», «Түсінісу теоремасы», «Алтын күміс және қалайы», т.б. өлеңдерін жатқызуға болады.

М. Шаханов тіршіліктегі бар жақсылықтың басы туған анаға, туған жерге деген сүйіспеншілік екенін тани отырып, бұл екеуін және намыс пен сүйген адамның адалдығын өз өміріне мұрат тұтады. Ақынның өз сөзімен айтатын болсақ:

Көкірегімде төрт сөуле бақыттан тұратын.

Төртеуі – менің мұратым.

Төртеуінен алма-кезек нәр алам

Біріншісі – туған елім-ұлы анам.

Екіншісі – ғазаиз анам, саулығымды сұраған.

Бірақ маған екеуі де бір алам.

Үшіншісі - намыс үшін беріспеген күндерім,

Төртіншісі - сәл тайқыса болар мұн.

Маған деген адалдығы ол, мені сүйген адамның

М. Шаханов шығармашылығына тән бір ерекшелік бар.

Ақын қандай тақырыпты жырласа да, оның өлеңдерінде терең философиялық ой жатады. Және ол күтпеген жерден тың байлаулар жасайды. Мысалы, ақынның «Жігіттің екі сипаты» деп аталатын шығармасын алатын болсақ, онда ақын үш сауал қояды:

Кім қайратты?

Кім кімге асқар тұлға?

Мүмкін бе екен тағдырдан бас тартуға?

Бұл сауалдардан кейін ақын тастар жайлы сөз қозғайды. Кейбір тастардың биіктен құласа да, тас қалпында қалуын, ал кейбір ірі тастар кішкентай жырадан құласа да, сынатынын айтады. Осыдан келіп мынадай қорытынды жасайды:

Алуан тағдыр берілген бұл адамға,

Есегінен ер жігіт құлағанда

Жұбатындар,

Аяндар!

Өйткені оның

Құм боп кетер жігері жылағанда.

Алуан тағдыр берілген бұл адамға,

Тұлпарынан ер жігіт құлағанда

Жұбатындар!

Ер адам от-жігерін намысына

Намысына жанилды жылағанда.